

UČITELJSKI T O V A R Š.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gl. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.   **V Ljubljani 1. novembra 1862.**   **List 21.**

Verski nauk v šoli.

Verski nauk ni splošni npravni nauk, kakoršnega nam že pamet zapoveduje, ampak je pravi verski, npravni in milostni nauk, ktereга nam je Bog razodel in nam ga katoliška cerkev verovati zapoveduje.

Verski nauk je med šolskimi nauki zato povsod na prvem mestu, ker je med vsemi naj imenitnejši; zakaj znanje verskega nauka in ravnanje po njem je vsakemu človeku potrebno, da si vstanovi pravo srečo na svetu in doseže večno zveličanje.

Verski nauk daje šoli še le pravo ceno. Tam, kjer se verski nauk skerbno obdeluje, vlada pobožen duh, ki požlahtnuje vse šolsko življenje in stori, da šola bolj in bolj postaja za vse prava zveličavna naprava.

Učitelji, ki ta toliko imenitni nauk zanemarjajo, so sovražniki sebi izročeni otrok, in pa tudi svoji lastni sovražniki. Ne more se prešteti, koliko blaženega prihaja iz dobrega verskega nauka v vse človeško življenje, ako ga kdo že od mladih nog spoznava in spolnuje. Lahko se človek ogiba na svetu vseh hudih zmotnjav in hodi po pravi poti do svojega namena. Ako kdo zaide od prave poti, ga vendar lepi verski nauki, ki jih je kdaj slišal, vedno opominjajo in zavračajo na pravo stezo pobilšanja.

Kako lahko pa tudi učitelj podučuje in kako prijetno je v šoli, ako ima resnično pobožne učence!

Učitelj naj bi tedaj večkrat premišljeval, kako imenitno dolžnost je prevzel, ko ga je cerkev poslala k mladosti, da jo

podučeval v sveti veri. Večkrat naj bi se prašal: „Ali je v moji šoli pravi kerščanski duh? Ali spoštujem verski nauk kot poglavitno reč v šoli? Ali podučujem tudi v drugih šolskih naukih tako, da cepim v mlade serca pravega pobožnega duha?“

Po drugi strani naj se pa učitelj tudi varuje, da ne bo nekako oslepel v taki gorečnosti. Nikar naj ne sili nenaravno povsod pobožnega duha, da sčasoma ne postane preveč vsakdanja reč. Tudi ne sme pozabiti, da mora vse druge šolske nauke dobro učiti. Kdor bi zavoljo kerščanskega nauka druge koristne nauke zanemarjal, bi ne spolnil svoje dolžnosti in bi tudi verskemu nauku v resnici ne služil.

Namen verskega nauka v ljudski šoli pa je: Uči in navadi otroke, da se čutijo in zavejo kot živi udje svete cerkve, in da so ji tudi potem, ko stopijo iz šole, prepričano, pripravno in zvesto vdani, t. j. da verujejo nje nauke, rabijo nje pomočke in v bogajo ali slušajo nje zapovedi. z.

Kako močna in imenitna je privada pri odgojevanju mladosti.

Privada ali privajenje je prvič takšna, če se v vnanje reči tako vdamo, da se zavoljo njih v svojem lastnem djanju ne damo premotiti. Kdor je postavim pervikrat v mlinu spal, temu ropotá in ragljá celó noč po glavi, kmali pa se tega privadi in tako spi, kakor da bi bile mlin in kolesa mirne. Kjer hišni oče nad svojimi podložnimi zmirom razsaja, kolne in vpije, tako se jim kaj takega primeri, kakor unemu, ki je v mlinu spal; hitro se družina navadi razgrajanja, kletve, zmerjanja i. t. d. Nikdo se ne zmeni za tak ropot, in se zavoljo tega v svojem djanju ne da motiti. Je pa to tako rekoč navada, ktera se človeka polasti, in sem je le hotel omeniti, ker je za odgojitelja v tem važna, ker se on za svojo osebo ne sme navaditi ničesar, kar bi njegovo veljavo kratiti vtegnilo.

Privajenje je pa drugič začenanje kakšne navade, ktera ravno pričinja rasti. Navada sama pa je pripravnost za nekatere djanja, ktera v točnih ali določenih okoliščinah nastopi, nekaj takšnega, kar človeka k djanju priganja, neka urnost v

občutenju in djanju brez zavednosti nagibov, ali vsaj v tem trenutku, ko se delo prične, ni čiste zavednosti. Če pa kdo zavedno dela ali ravná in s svojo lastno voljo namerja v to, kar hoče izpeljati, pa ne ravná več iz zgolj same navade. To je potem navada, ktera nagibuje djavno moč v človeku.

Kakor izgledi tako rekoč po zunanjem spodbadajo in vlečejo, tako ga navada od znotraj priganja; kakor imajo izgledi takšno moč do našega duha, da se ji skoraj ubraniti ne moremo, tako je navada vkoreninjena v telesni naravi, razodeva svojo moč toliko gotovši, ker je terpežnejša in se je tako rekoč v kri in meso vrastla. Le mislimo si, kako je tisti, ki je navajen opoldne en malo zadremati, ves popoldan čmeren in naktaknjen, če ne more svoje navade spolniti; nasproti se pa drugemu kaj takega primeri, če zoper svojo navado zaspí. So ljudje, kateri morajo jesti, kolikorkrat memo krušnice pridejo, med tem ko drugim — vsa hvala staršem, ki so jih odgojili — ne pride na misel, zunaj obrokov kaj jesti. Od kod izhaja to? — To je takšna navada, da je skoraj natorna potreba, in je tako rekoč v njih natoro postalo. Taka pa tirja večkrat s silo, da se ji vstreže, ter ima tako rekoč neko moč. Nekdo se p. bojí nevihte, in se je navadil, da vsaki večer opravlja molitev v čast s. Donata. Če se tedej enkrat prigodí, da pri večerni molitvi zaspí, in še ni svoje pobožnosti opravil, in se po noči nevihta vzdigne, tako se precej spomni svoje pobožnosti, in še le potem, ko je svojo navado opravil, mirno in sladko spi do juterne zarje. Od kod to? Navada je narava postala, in kakor se uni mora zadostovati, tako hoče ta potolažena biti. V kaki šoli ne morejo otroci samostojno delati. Eden mora pri drugem gledati, morajo se med saboj v delu pogovarjati; če se jim to ne perpusti, se morajo vsaj z znamnji porazumljevati. Ako le delo enega samega pregledaš, si dela vseh vidil. Od kod izhaja to? Popred so se tega navadili, in učitelj ima zdaj naj večjo sitnost, preden jih tega odvadi. V kakem drugem razredu otroci ne morejo številiti, da bi perstov ne šteli. Če ne morejo roke sploskoma pred se na klop položiti, tako ne izdelajo naloge, bodi še tako lahka. Zakaj? Ker so že od mladih nog tako navajeni, ali ker se ni ti navadi zadosti zgodaj v okom prišlo. Navada se je vrastla v naravo, in takšna ima svojo oblast do človeka. „Stara navada, železna srajca“. Poslušajmo še izgled iz življenja nekega moža, ali prav za

prav njegove lastne besede, ki tako le pripovedujejo: „Moji starši so me zgodaj navadili tega, da nisem nikoli poprej iz hiše šel, da bi se ne bil pokropil z blagoslovljeno vodo. Storil sem to v svoji mladosti iz navade, ker se ne spomnim, da bi bil zraven si kaj mislil. V poznejših letih, ko se pamet zbudi in ko sem bil podučen, sem si večkrat pri besedah: V imenu Boga očeta i. t. d. tudi mislil: Vse mojemu Bogu na čast; ali pa sim v nebesa pogledal, ter prosil: O Bog! blagoslovi me danes v imenu očeta i. t. d. Odrastel sem, prišel sem med druge ljudi, sem postal vojak; neumne leta, v katerih lahkomi-selnost človeka rada posede, so se tudi pri meni prikazale. V tovaršii drugih sem delal kot oni, pozabil sim svoje navade. Ko sim poslednjič moško starost dosegel, in ko me je resnobno življenje iz npravnega oslavljenja prebudilo, se stara navada zopet v meni zbudi, in zdaj, ko sem visoko dobo moške starosti dočakal, ne zapustim nikdar svoje hiše, ali ne grem na delo, ali na popotvanje, ali če se k molitvi podam, da bi se ne poškopil. Prav velikokrat, če ravno ne vselej, se mi vprašanje vsili: Kam pa greš? ter si mislim: Gospod, blagoslovi me, blagoslovi tudi to, kar sim pričel! Ta navada se mi je tako vkoreninila, se je tako prijela mojega telesnega življenja, da je ne morem drugače opustiti, kakor če se nalašč namenim, in še celó silo bi si moral delati in samega sebe prašati: No zakaj pa zdaj hočeš to opustiti? In kako bi zamogel to? Po ti navadi ostanem vedno v zvezi z Bogom; letá me varuje in brani v veliko nevarnostih pred hudem in me priganja k dobremu. Zdaj še le zapopadem, kar so moj oče mislili, kadar so rekli: „Otroci, imejte Boga vedno pred očmi!“ — In pravi na dalje mož — ko se mu je solza v očeh vtrenila, „hvaležno se pri tem spomnim svojih preljubih staršev“.

(Konec prih.)

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Cerkve, samostani in šole odgojišča za ljudstvo, so razrušene; kar pa vojska ne končá, pograbili so pa deželski knezi, ki niso bili nikoli nasiteni cerkvenega premoženja. Duhovne društva, ki so se dosihmal trudile v odgojenje ljudstva, so

pregnane; namesto njih pa ne postavijo mož, ki bi učili po zapuščenih učilnicah. *)

Ljudstvo je bilo končano po kervavih bojiščih, ali pa se je v strašni bratovski vojski čedalje bolj pogrezvalo v nevednost in sirovost. Zatoraj se lahko vé, zakaj so ta čas, kakor p. v Rostoku iz štirih farnih šol eno, v Štralsundu pa iz treh eno napravili, in zakaj so na Vitemberškem, kjer so bili novi izveličarji sveta doma — vse nemške šole po manjših mestih odpravili. Ni bilo ne ljudi, da bi bili za šolo kaj dali, pa tudi ne takih, ki bi bili podučevali, ali pa se učili. Naj pa nikdor ne misli, da to je bilo le od začetka, da se bo pa protestantizem v prihodnjem slavnije obnašal. Načelo nove vere je bilo, da se je zoper postavilo slehernemu podučanju, ker je učilo, da je človeška pamet in svobodna volja popolnoma spridena. Saj je Luter naravnost imenoval vse človeške učenosti znajdbo hudičevo. Doslednje temu ostati je moral veren protestantizem brez učenosti, in protestantiška učenost v prihodnje ni mogla drugačna biti kakor nekerščanska.

Ni tedaj drugega ostalo, da so začeli prenarejati zato opravičeni z zaupanjem na božjo pomoč. Kako se je to za leta 1545. po tridentinskem zboru zgodilo, in kako se je nova doba začela, povedala nam bo zgodba dalje.

Od tega pa prihodnje leto, če bo božja volja.

Kratek obris godbine povestnice.

(Dalje.)

Nadaljuje A. Praprotnik.

Sloveči skladatelji konec 18. stoletja so še bili: Peter v. Winter, roj. l. 1754. v Mannheim-u, † 18. okt. l. 1825. v Monakovem, kjer je bil dvorni glasovodja; Paër, Cherubini, Mehul, Himmel, Weigl, Spontini, Boieldieu, Rossini, Spohr, Beethoven, C. M. v. Weber, Auber, Bellini, Marschner, Meyerbeer, Herold, Donizetti, Halevy, Kreutzer, Nicoloi, Adam, Lortzing, Flotow, Richard Wagner in Verdi.

*) Na Angleškem je bilo leta 1536. razdanih 540 samostanskih hiš, in brez števila revnega ljudstva duševno in нравno zanemarjenega. Kakor tukaj, tako se je zgodilo povsod, kjer je obveljal protestantizem. Veliko let pozneje so še le začeli iz cerkvenega premoženja šole staviti.

O r a t o r i j

se je začel po sv. *Filipu N.*, kateri je l. 1560. v molitevnicu „Chiesa nuova“ v Rimu napravil, da so se prigodki iz sve-te povestnice pri godbi peli in kazali. Take duhovne spevoigre so imenovali po kraju, kjer so se pele in igrale, „oratorij“. Giovanni Animuccia (l. 1500. — 1571.) je zložil za ta namen prve speve; zato ga tudi imenujejo „stvaritelja oratorij“. Naj starji znani in naj večji oratorij je bil „L' anima e corpo“ Emilijev, kterege so l. 1600. v Rimu peli in igrali. Pravi oratoriji pa so se razvijali še le v 18. stoletju, posebno po Händel-u.

Juri Friderik Händel, naj izverstnejši skladatelj ora-torij, je bil roj. 23. febr. l. 1686 v Hali na Sali, in je zložil l. 1705. v Hamburg-u prvo spevoigro „Almira“. L. 1710. je šel v London, kjer je v 14 dneh spisal spevoigro „Rinaldo“ in potem še kakih 40. Pozneje pa je skladal večidel samo orato-rije; in tako so prihajale: „Esther“ (1720), „Debora“ in „Atha-lia“ (1722), „Alexanderfest“ in „Israel v Egiptu“ (1738), „Saul“ (1739 — 1740), „Messias“ (1741), „Samson“ (1742) „Judas Maccabaeus“ (1746), „Susanne“ (1748) in „Jepheta“ (1751). To zadnje delo je narekoval svojemu učencu Smith-u, ker je že oslepel. Umerl je 13. aprila (na veliki petek) l. 1759. v Londonu.

V tem času je delal na Nemškem izverstni skladavec Ja-nez Sebastian Bach, roj. 21. marca l. 1685. v Eisenach-u, † 28. junija 1750 v Lipski. Njegovo naj izverstnejše delo je „pasijonova godba po evangel. Janezu“ in „Matevžev pasijon“. Bach je vstanovil tudi pravo stavo za perste.

Händel in Bach sta cerkveno godbo povzdignila na naj višjo stopnjo.

V novejšem času je bil Friderik Schneider (roj. 23. jan. l. 1786 v Waltersdorf-u, † 23. nov. 1853 v Dessau-u), kateri je veliko, veliko storil za oratorij. Zložil je 16 oratorij, med katerimi je naj boljši „Weltgericht“; zraven teh je zložil še 23 sinfonij, 15 maš, 20 overtur, 28 himen, kantat in psalmov, 60 sonatov, 600 pesem in še več drugega.

Luigi Cherubini, eden večjih skladavcov, roj. 8. sept. 1760 v Florenc-u, † 15. marca l. 1842. v Parizu, se je veliko pečal s cerkveno godbo.

Samosvojno orglanje

razvilo se je v 17. stoletju. Pervo pot k orglanju nastopil je Sam. Scheidt (l. 1587. — 1654). „Oče pravega orglanja“ pa je bil Frescobaldi (l. 1591. — 1654.), kateri je prvi fuge igral in je slovel po vsi Evropi. Orglavci iz vseh dežel so potovali k njemu v Rim, da bi se kaj naučili od njega. Ko je pervikrat orglal v cerkvi sv. Petra, je tako slovel, da je imel 30,000 poslušavcov.

Naj izverstnejši orglavec na svetu pa je bil Jan. Seb. Bach. Poznejši izverstni orglavci so bili: opat Vogler, C. A. Fischer, J. C. Kittel, C. H. Rinck, A. Hesse, M. Hauptmann, A. G. Ritter, J. Schneider in več drugih.

Instrumentalna godba

se je že zgodaj razvijala posebno na Českem in Nemškem bolj kot na Laškem, kjer je bilo petje bolj poglavitno. Pri začetku 16. stoletja so rabili že 50 instrumentov; sto let pozneje pa dvakrat toliko. Čislali so naj bolj tipavno godbino orodje, posebno orgle.

Na Laškem so pričeli umetnost na goslih Corelli (l. 1653. — 1713.), Tartini in Locatelli. „Kralj goslarjev“ pa je bil Nic. Paganini, kateri je to umetnost pripravil na naj višjo stopnjo. — Dominio Scarlatti (l. 1683. — 1760.), je razvil višjo umetnost pri igri na klavirji. Še drugi možje, kateri so umetnost klavirjeve igre povzdigovali, so bili: Karol Fil. Emanuel Bach (l. 1714. — 1788.), Klementi, J. B. Cramer, Dussek, Hummel, Moscheles, C. M. v. Weber, Czerny, Chopin, Kalkbrenner, Herz, Bertini, Thalberg, Henselt, Döhler, Stef. Heller, Kullak, Bülow, Litolff, Kinsky, Charles Mayer, Schulhoff i. dr. — Fr. Liszt je pripomogel tej umetnosti s svojo tehniko.

Jožef Haydn je nekaki začetnik sedanje instrumentalne godbe. Rojen je bil 31. marca l. 1732. v vasi Rohrau na Avstrijanskem, in je prišel že 8 let star na Dunaj, se je izšolal in je bil glasovodja pri knezu Esterhaczy-tu, ter je šel pozneje v London. Svoje pobožno, delavno in zadovoljno življenje je sklenil 31. marca l. 1809. na Dunaju. Njegovih instrumentalnih del je čez 1000, 400 mnogoglasnih spevov i. t. d.

Ludovik v. Beethoven, stvaritelj nove umetnosti, naj izverstnejši skladavec in naj večji instrumentalist tega stoletja, je bil rojen 17. dec. l. 1770, † 26. marca l. 1827. na Dunaju. Njegove veličastne skladbe ložje občudujemo kakor popisujemo. Slavo njegovo spoznava le poznejši svet, za ktereга je pisal ta preimenitni mojster. Vendar je v svojem življenju imel dosti temačnih dnevov, ker so ga še njegov zadnji čas tlačile nemile skerbí za naj potrebnejšo reč — namreč za to, kar vsaki človek potrebuje, dokler ne more živ pod zemljo. Takšno plačilo dobiva še dan današnji marsikteri, čigar ime se bo lesketalo v milšem prihodnjem času. —

(Dalje prih.)

0 vprašanj pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

3. Neverjetno je, bi človek mislil, da bi nedolžni otroci, ki spoštujejo in ljubijo svojega učitelja in odgojitelja, ga ne vbogali ali se mu celó zoperstavljali, ali pri vsem tem prinesejo nekteri otroci med drugimi napakami tudi to v šolo. Menda ni učitelja, ki že več časa uči, da bi se mu kaj takega ne bilo pripetilo. Kje ta napaka izvira, ne bomo tukaj govorili; pojdi sam po hišah, in vidil boš, kako že mati dojenčka uči, naj svojo sestrico udari, ker mu noče jabelka dati; pesterna tolče kamen, na katerem se je otrok spodtaknil, in brezumni oče pripoveduje otrokom, kako je on svojim učiteljem nasprotoval in se še zdaj veselja smeja, ali pa preklinja učitelje in vse šolske naprave. — Kaj čemo tedaj od otrok pričakovati? — Ložje bo učitelj nepokorščino odvrčal kot nepokorne otroke poboljšal. Vadi naj jih tedaj *a)* od mladih nog pokorščine; naj jim ne pripusti kaj storiti, kar bi pozneje opustiti mogli; pa naj tudi otrokom ne spregleduje majhnih pregreškov, da bi tako iz majhnih pregreškov v velike zabredli. *b)* Odgojitelj naj ne zapoveduje in prepoveduje preveč; posebno naj ne prepoveduje kaj takega, kar bi otroci še ne bili mislili, ker človek hrepení po tem, kar je prepovedano. *c)* Naj preterdo ne zapoveduje, tudi naj ne prepoveduje reči, ki bi otroku preveč premagovanja prizadjale, ali pa bi jih bilo še celó nemogoče storiti. Napačno je, da se od otrok toliko ali pa še več tirja kot od odrasčenih. *e)* Učitelj naj nikoli ne zapoveduje in prepoveduje zavoljo samega sebe; ampak vse zapovedi in prepo-

vedi bodo naj šolske postave zavoljo reda in da se dobro ime šole ohrani. d) Bodi tudi v tem otrokom sam v izgled, in ne prepiraj se nikdar z nikomur. Ako se ti pa vendar prikaže napaka nevbogljivosti, varuj se, da te nevolja ali celó jeza ne zgrabi. Mirno pomisli, kaj je storiti. V časih bo učitelj hitro okoliščine tako spremenil, da bo nepokorščina sama otroka kaznovala, post.: Ti nisi spisal svoje naloge, ne bom te mogel pohvaliti gosp. fajmoštru, ki bodo spise drugih učencev pregledavali. Ali: Ne moreš iti igrat se, ker nisi še spisa končal. — Dobro je včasih nepokorneža od drugih otrok odločiti, rekoč: Vsi učenci me vbogajo, samo ti ne, nisi tedaj več moj učenec tako dolgo, dokler se ne poboljšaš; tudi ne terpim, da bi med mojimi učenci sedel. — Ne zaverzi in ne sovraži nikdar takih otrok, ogiblji se jih le na videz, in kadar se vidi, da bi se radi z učiteljem sprijaznili, oberni zopet okoliščine tako, da dobiš vzrok ga spet nazaj posaditi. Lepi poduki so pri taki priložnosti na pravem mestu.

Če pride nasprotvanje od domačega pohujšanje, znabiti še celó od staršev, tedaj je sveta dolžnost vseh predstojnikov šolskih, da odgojitelju pomagajo, in z vso močjo in oblastjo pokažejo, da so varhi izreje otročje. Šiba je v takih okoliščinah potrebna, pri otroku, ako se ne da z lepim pripogniti, pri starših pa resnoben poduk. Nikakor se ne sme dopustiti, da bi otroci ali tudi starši s takimi napakami zmagali; ker to bi imelo naj hujše nasledke ne samo za šolo, temuč tudi za deržavno življenje.

4. — 5. Dragi prijatelj! — Že večkrat si mi tožil, da ti „Slovensko-nemška gramatika“ ni po volji — da nima zistema, ali da je vsa zmešana i. t. d. Dovolj mi, prosim, o tem svoje misli razodeti. — Kaj ne, otrok se zato uči nem. slovnice, da bi se naučil nemškega jezika; saj jaz sem se je zato učil. Jezika se pa človek uči, če govori, kakor se tudi otrok hoditi uči s hojo, ne pa po mertvih vodilih. Kako si se pa ti navadil slovenski govoriti? Si že pozabil? — Čakaj ti bom povedal! Bil si še majhen, in nisi še znal drugega govoriti kot ata in mama. Pokazali so ti naj pred tvojega starjega bratca in te prašali: „Kdo je ta?“ — Ti pa nisi vedil. Oče so ti rekli: „Reci: Tone“. Ti si rekel: Tone. Prišla je tvoja sestrice, te je poljubila in prašala: „Kdo sem pa jaz?“ — in zopet nisi mogel povedati. Sestrice te je nagovorila, rekoč: „Mina“ —

in ti si rekel: Mina; pa ona ti ni dala pred pokoja, da si njeno ime prav izgovoril. Tako so ti vse druge reči kazali in te učili jih imenovati. — Ravno je pes zalajal, ti si se smejal, in mati te prašajo: „Kaj dela pes?“ Ti si molčal; mati pa so ti govorili: „Pes laja, — reci še ti tako: Pes — laja“. Ravno tako so tudi storili, kadar je krava mukala. To je šlo tako dolgo, da si se naučil govoriti. Tako sim se tudi jest in vsaki drugi učil govoriti. To je tedaj naj naravniši in naj gotovši pot, da se jezika naučimo. Ko bi nas bili naši starši učili slovnice, — bi še zdaj govoriti ne znali. To so starši dobri vedili, čeravno niso bili didaktikarji.

Glej, ravno tako uči naša „Slovensko-nemška gramatika“ otroke nemškega jezika. Otroci so se v 1. razredu navadili reči imenovati, in morda tudi kratke stavke izgovarjati. V 2. razr. se pa učijo izrekovati, kaj otroci sami in potem, kaj druge reči delajo, — potem, kakšne so reči, kaj de so ali kam se prištevajo i. t. d. Uče se nadalje vse to v treh časih zgovarjati, vprašanje zavijati, in tudi vелеvati, pa vse tako ob kratkem, kakor taki otroci morejo misliti in govoriti. — Ko si bil že bolj odrastel, jel si tudi že nekoliko dalje misliti: čegav je pes, — kje je, kam gre, — potem: kdaj, kje, — kako, — zakaj se kaka reč godi i. t. d. Zato „Slovensko-nemška gramatika“ še le v 3. razr. uči padeže ali sklone in potem okoliščine časa, kraja, načina, vzroka i. t. d. Popred je dosti, da se učenci uče gramatike le toliko, kolikor ravno za posamezne stopnje ali vaje potrebujejo. Zato se pri začetku rabi samo osebek in povedek, potem le prvi skloni različnih osebkov v edinem, dvojnem in množnem številu. Ta gramatika je ravno zato prav dobra, ker tako previdno napreduje in vselej vse naj pred po izgledih in primernih vajah potrebne vodila posnema, da se jih morejo potem učenci tako rekoč igranje naučiti. Po opombah ali vodilih (po slovenski in po nemški) pa sledé zopet primerne slovensko-nemške vaje, ktere vsako prejšno vodilo prav do pikice pojasnujejo. Po taki poti si otroci nabirajo obilno lepega govorivnega blaga za slovenščino in nemščino.

Posebno lepo se pri takem ravnanji lahko obdeluje slovenščina, če namreč učitelj skerbno gleda na to, da otroci vsako besedo posebej in celi stavek prav izgovarjajo in pišejo, in če se zraven slovnicične sklanjave, oblike i. t. d. skerbno obde-

lujejo. Pozneje (v 4. razredu) se učenci učé skladati posamezne stavke na mnogo načinov; saj tudi mi vsi smo mogli več stavkov vkup zvariti, dokler posameznih nismo znali dobro izgovarjati. Kako prosto, očitno je to! Pa ne samo pri učenju jezika, ampak kamorkoli se ozreš, ljubi moj, lahko vidiš, da pri poduku postopajo po neki naravni neprisiljeni poti, bodi si rokodelec ali kdo drugi; nikjer ne vidiš, da bi mojster svojemu učencu vse orodje, kar ga ima, na kup vergel in mu v glavo vbijal, zakaj je to ali uno, da bi se učenec hitreje naučil; in vendar smo mi po osnovi prejšnjih „Sprachlehr“ mogli tako delati. Glej, čevljar vé, kaj je prav, in kaj je npravni poduk, dasiravno se ni učil „didaktike“; zakaj bi li učitelj tega ne razumel in ne vedil. Ljubi prijatelj, ali boš zdaj še godernjal zoper „Slovensko - nemško gramatiko“ in terdil svoje „Satzlehre“ in mertve nerazumljive nemške vodila prejšnjih „Sprachlehr“?

(Dalje prih.)

Otrok in njegove misli.

Če odrasčeni človek pomisli na svoje pretekle leta, na ti-sto srečno dobo, ko je namreč še v sami srājčici okoli skakljaj, ko je svoje edino veselje le v kosu kruha, v mleku ali pa v nedolžnih igračah imel; zares, pri takih premišljevanjih mar-sikteremu solze v očeh igrajo. Ne le eden samo želi še en-krat v otročji starosti živeti! Kako nepremišljeni smo vendar nek-daj bili in kako nespametno smo odgovarjali v otročjih le-tih! „Ali se res zdaj Bog nad nami krega?“ sem večkrat ble-dih lic mater prašal, ko je germenje po vseh štirih stranéh neba donelo. Verjel sem lahkomiselno vsakemu, če je le eno ped večji bil od mene in mislil sem ga naj bolj skušenega člo-veka na svetu. Kaj ne, dragi učitelj, da si mogel smejati se večkrat odgovorom nedolžnih otročičkov, ko so boječi šolo obiskovati začeli; kaj ne, da si spomnil se v takih zadevah tu-di svoje mladosti? Ali vidiš, kako se majhni učenki ročice tresejo in glas derhtá, kadar jo kaj vprašaš in, če le količkaj zavpiješ, se revica joka.

Bodi tedaj vsaj od začetka z otroci celó prijazen, že iz tega namena, da potem raji v šolo hodijo; premisli njih zmož-nost in starost; ne žugaj in ne kaznuj otroka za vsaki nespa-

metni odgovor, kakor je bila nekdanj nekterih po starem kopitu ravnajočih „lerarjev“ slaba navada. —

Vsak otrok (zlasti na deželi) pridši pervikrat v šolo, ima skozi in skozi dobre misli; premišljuje namreč tega ali unega učenega gospoda, ter terdno misli in nadja se, da bo tudi on sčasoma tak. Ali, kakor jim učenik počne postaviti pravi, razlagati branje, številjenje i. t. d., še le zdaj postanejo otroci raznih mnenj. Eden misli, to je pretežko, drugemu se poslušati ne ljubi, in včasih jih je le malo, kateri ostanejo prve misli. „Naš učitelj so strašno sitni“, lahko pogostoma slišiš otroke med sabo govoriti, da naložene vede imajo za prenapete in da mislijo, to je le tvoja sitnarija. Naj berže so pa otroci takrat teh misel, kadar se imajo obilno učiti iz glave ali na pamet. V dokaz naj povem neki mali primerek, kterega sem sam doživel v otročjih letih. Imeli smo vodila iz številstva učiti se. Ko nekteri niso znali, so naš učitelj jezni po šoli hodili in Tomaža celó za grivo primši, vprašali: „Zakaj se nisi naučil vseh pravil?“

„Nisem vtognil“ odgovori Tomaž in se kremži „mógel sem se danes za kateheta učiti kerščanski nauk“.

„Tepec“ mu smeja odgovori učitelj „uči se le sam zase, in nikoli ne za kateheta. Katehet že dovolj znajo, in ne potrebujejo, da bi se ti za nje učil“.

Glazen smeh je bil po šoli, nekterega je pa rudečica obtila, ko je domislil se, da je tudi on kaj takega večkrat mislil in tudi pogostoma zarobil.

Tedaj bi moja misel bila, da bi učitelj otrok ne priganjal preveč k učenju iz glave, kar jim potem napčne mnenja done. Ako jim že kaj iz glave učiti veli, naj vedno pristavi in pove, kako koristno je tako učenje za mlade učence in kako zeló se s tem spomin krepí in razum poojstruje. Pove jim naj tudi večkrat kako povestico o šolarjih, kateri niso imeli dobre glave, pa z marljivim učenjem iz glave so kmali vso šolo prekosili i. t. d. — Posebno napčno je pervince, kateri komaj počasi brati znajo, ali še tega ne, kerščanski nauk prav po bukvah učiti siliti, kar sem nedavno na neki šoli zapazil. Tako moranje jim gotovo šolo pristudi. Pri takih učencih je to vse kaj drugega, kateri se učé, da bi „cvajarja“ domu ne prinesli in dobro vedó, kaj jih potem doma čaka. Dobro bi bilo po mojih mislih tudi morebiti, ako bi učitelj včasih otrokom na lastni izberek kaj iz

glave učiti svetoval. S tem bi tudi naj-lože zvedil, kateri so marljivi in kateri ne, katerim ni šola ostudna reč, in kateri ga vbogajo.

„Kako bi neki jaz svoje učence k učenju nagnal; šiba ne pomaga nič, ojštrost in nobeno kaznovanje tudi ne?“ — tako sem že večkrat slišal učeničke besedovati. Jaz bi pa to le rekel: Za šibo imej poterpljenje in namesti ojštrosti pa prijazno besedo, in boš vidil, da bo pomagalo. Še povsod sem vidil, da prijazen učitelj ima vedno obilno število učencov in kaj bi ne? Ali morebiti otroka ne veselí v šolo hoditi k učitelju, o katerem vé, da je prijazen, da mu le dobro hoče in želí, in da mu na koncu leta veselje napraviti hoče? V ti zadevi je v zadnjih letih več šol na Kranjskem zares hvalevrednih postalo, kakor post. šola v Kropi je posnemanja vredna in toraj tudi ondotni gosp. učitelj Martin Zarnik, kateri nas je že v „Tovarušu“ s svojimi spisi večkrat razveselil, vse hvalevreden. Z malimi krajcarčki je letos pokazal, kako lahko se otrokom na deželi nepozabljivo veselje naredí. Natisniti je dal namreč perijohe, v katerih so otroci vidili svoje imena tiskane med obdarjenimi, pohvaljenimi, dobrimi in lenimi.*) Ko bi bili mi nekđaj v šoli na kmetih prijohe imeli, ne vem, kaj bi bili veselja naredili. Zagotovim marljivega gosp. Zarnika, kakor tudi kamnogoriškega učitelja in vse druge tema enake, da so s to lahko napravo otroke zeló zeló k boljšemu učenju spodbudili. Slava! **)

Bog daj, da bi se prihodnje leto kaj enakega na več krajih pokazalo! Mislím, da bi si lahko vsaka šola z malimi pripomočki g. fajmoštra in drugih gospodov, šolskih prijatlov, katerih je povsod nekaj, to veselje kupila. Tedaj učitelji na noge! Marljivost vse premaga!

L. T.

Čujte, kaj godba zamore!

Godba nam ne dopade samo kot umetnost, temuč kakor tista čudovita moč, ktera enako navdaja vse človeške

*) Tudi večkrat čuješ semtertje po kmetih učence govoriti: Pokaj bi se učil? darila, tako vé, da ne bom dobil. — Toraj ta naprava na koncu šols. leta marsikterega zbode in k sklepu pripravi, prihodnje leto bolje učiti se. Pis.

**) Tudi mi rečemo: Slava takim učiteljem, ki tako svojo slovensko šolo neprestrašeno postavijo na očitni oder; vendar menimo, da bi bilo boljše, če bi se pri pridnostni razredbi učencov izpustil žalivni napis: „Leni so bili“, ker tako očitno osramotenje gotovo več škoduje, kakor koristi.

Vredn.

serca. Prosti kmet, dasiravno malo ali celó nič o umetnostih ne vé, vendar hvali iz vsega serca prijetno godbo, znamenje, da ga je obšla tista, tako rekoč godbina električna, ktera ne loči plemenitnika od revnega bajtarja.

Kakor se bere, živel je nekda j na Napolitanskem Palma, ki je bil tako izversto zveden v godbi, da malo takih. Zraven tega bil je pa tudi tak, kakoršnih je bilo pred njim več in kakoršnih je tudi še zdaj veliko, t. j. gospodarstvo bilo je njemu kakor Latinec pravi: „Terra incognita“. Zakopal se je tedaj v velike dolgove. Pride enkrat neki odertnik k njemu s svojimi hlapci, ter brez vse šale o jstro in neusmiljeno plačilo zahteva. „Plačaj!“ mu veli, „ali greš pa koj v ječo!“ Kako je Palmu pri sercu moglo biti, ni lahko popisati. Stal je zamišljeno poleg svojega glasovirja, kakor nekda j Herkul na razpotju. Prežeči upnikov obraz zbudi v otožnem Palmu novo misel. V obupnosti se usede k glasovirju in igra misleč: zdaj igram zadnjokrat — ali, lejte čudo! Odertnika je ta električni glas do solz ginil. Objame umetnika in ga ne le tirjati jenja, ampak posodi mu pri priči zopet nekaj denarja, in odsihmal ni bil ni kdar več tako siten pri tirjatvi.

Vprašam vas, dragi čitatelji, ali ni ta primerek tehtnejši od čudeža, ko so namreč želve (šildkrote) in pajki, ginjeni od krasne godbe prišli k godcu, da bi njegovo umetnost poslušali?

T.

Opominek za učitelja mesca listopada.

Štiri poglavitne in tri manje podobe visé v hiši vsakdanjega življenja, in te so: štiri letni in trije dnevni časi, kateri nas veliko veliko učé in spominjajo. — Tudi učitelj naj ima te žive podobe v šolski in v svoji izbi. Vsaki letni čas in vsaki dan daje odgojitelju dosti priložnost, da zbuja v mladih sercih prave zlahtne občutke.

Sadjorejec okopuje in ovija zdaj drevesa, koplje jame za prihodno sajenje in pripravlja sadne peške.

N a g r o b e h.

Srečni, ktere zemlja krije,
Kak počivajo sladkó!
Bolečina jih ne vije,
Stiske v grob ne prederó.

Mirno spite, bratje mili,
 Ki vas trud je tu moril;
 Tu počitek ste dobili,
 Ki vam svet ga ni delil. —

Tudi nas bo zagernila
 Kmalı grobova temá,
 Zadnja želja dopolnila
 Upnega se bo sercá. —

P.

Novice.

S Koroškega. G. Ferd. Wigele, učitelj, je spisal v „Stimmen aus Innerösterreich“ (X. zvezek str. 615) pod naslovom: „Dotation der Lehrer“ postaven sostavek, v katerem slavnemu deželnemu zboru gorko govori na serce, in zahteva, da bi 1) vstanovila se sedanjemu casu primerna učiteljska plača morda po izgledu sosednih deržav; 2) da bi zboljšala se učiteljska plača — po deželi, kjer je mogoče, — z zemljišči, v mestih pa z denarjem; 3) da bi učitelje oprostili šolskega denarja in naredili, da bi dobivali svojo plačo iz srenjskih ali davkinih denarnic. — Ta g. Wigele-tov spis je gotovo enoglasna želja vseh učiteljev po vsem Slovenskem.

Iz Maribora. Pregovor pravi: „Enkrat vendar tudi solnce posije“. — Tako je pri nas. Skoro smo mislili, da ne bomo nič več imeli učiteljskega zbora. Naznanjen pa nam je bil na dan 2. vinotoka t. l. in sicer po preč. knezoškofijskem sklepu za mariborški, hočki in frauenhaimski okrog. Zavoljo slabega vremena se tega zbora ni ravno veliko učiteljev vdeležilo. Ob $\frac{1}{2}$ 10 ure pričeli so prečastiti korar gosp. Jožef Kostanjovec kot predsednik zbor z besedo. Vprašanji ste bile te le: 1) Ali je potrebno, da se učiteljstvo povzdiguje, in kako se to more doseči? 2) Kako more in mora učitelj pri berilnih vajah pobožni in čudoredni čut buditi in pospeševati? — Obe vprašanji je pismeno po nemški pa dobro odgovoril neki izgledni učitelj. Odgovorila sta tudi dva podučitelja vsaki eno teh vprašanj; vendar izdelek prvega vprašanja ni bil vsem kaj všečen. — Želeti je, da bi se učiteljski zbori večkrat napravili in se jih vsaj bližnji učitelji bolje vdeleževali, kar smo ravno pogrešali.

Naša škofija britko žaluje in se solzi kot uboga sirota o smerti preblagega očeta. Naj bi pobožni duh umerlega prečastitljivega škofa Slo m š e k a vedno budel pri svojih vernih ovčicah in prosil pri božjem sedežu za nas sirotne Slovence! Naj bi pa tudi božja previdnost nam poslala na škofov sedež pravega naslednika, kateri bi kakor mili Slo m š e k skerbel za naš dušni in telesni blagor! J. Dr. VI.

Z Iga. Približal se je čas, da se bodo tudi farne šole po deželi začele. Mnogo truda čaka vsakega učitelja; pa o tem molčim; omenim le nekaj, kar mnogim učiteljem in njihovemu stanu velike sitnosti napravlja. V šolah, kjer sta dva učitelja, je večidel v prvem

razredu dvakrat več učencov kakor v drugem in tretjem. To pa je zato, ker premalo učencov prestopa v višji razred. V šole po deželi učenci večidel le po zimi obilno hodijo; ko pa pride čas za pašo in drugo delo, večidel puščajo v nemar šolo in knjige. Drugo zimo se ti učenci zopet v šolo povernejo; spomladi pa zopet storé kakor prejšnje leto, in tako gre leto za letom. Zatega voljo tedaj katehet in učitelj le malo moreta opraviti s svojim šolskim podukom. Iz takih otrok ni čuda, da prirastejo mlačneži in nasprotniki šol. Take zanikerneže je pa treba kako siliti, post., ako se otroci ne pusté pred k sv. obhajilu, dokler ne hodijo redno v šolo. Ako pa to ne pomaga, je treba, da to reč gosposka prevzame in zanikerneže po postavi ojstro svari in kaznuje. Kjer se pri takih okoliščinah tako ne ravna, ne more šola napredovati in učitelj zadovoljen biti. *Govekar.*

Iz Ljubljane. Presvitli cesar so za c. k. poglavarja na Kranjskem izvolili gospoda barona Janeza Schloissnigg-a, prejšnega poglavarja na Koroškem. Sliši se s Koroškega, da je ta gospod lepo podpiral ondotno ljudsko šolstvo. To je za nas prav veselo upanje! — 19. okt. je umrl Alfonz Vilhar, dijak v 6. razredu tukajšne gimnazije, nadepoln mladenec. Bog mu daj večni raj! — Nove „Slovenske slovnice“, ki jo izdeluje gosp. A. Janežič, c. k. realni učitelj v Celovcu, je ravnokar prišel na svitlo prvi oddelek, ki obsega slovensko glasoslovje in oblikoslovje do glagolske sprege. Cela slovnica bo obsegala naj manj 15 tiskanih pol in pride še v dveh oddelkih na svitlo. Cena ji je po bukvarnicah 1 gold. 30 kr. (za učence gimn. in realnih šol 1 gold. 15 kr.), za naročnike pa le 1 gold. (Za to izvrstno in potrebno delo nabira naročnike tudi vredništvo „Tovarševo“). — V tiskarnici in založbi g. J. R. Milic-a je prišla tudi ravnokar na dan slovenska „**Viseča pratika**“ (Wandkalender) za leto 1863, kakoršne še dozdaj nismo imeli. Prodaja jo g. J. Giontini in drugi bukvarji.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. 2. učiteljevo mesto v loški glavni šoli je podeljeno g. Jožefu Podobnik-u in 3. g. Lovretu Sadar-ju, učiteljema v ondotni šoli; kot podučitelj v to šolo pa pride g. Leopold Cvek, bivši namestni učitelj pri sv. Jakobu v Ljubljani. — G. Jožefu Čerin-u, učitelju v Dragatušu, je podeljena uč. orgl. in cerk. služba v Komendi, uč. orgl. in cerkv. služba v Dragatušu pa g. Francetu Klinar-ju, poduč. v Černomlju; g. Anton Jeršinovec, poterj. priprav., pride pa za podučitelja v Černomelj. Zaterdag so postavljeni g. g.: Anton Hribar, kot učitelj v glavni ipavski šoli, Luka Knific in Jožef Eržen v černomeljski glavni šoli in Janez Cetelj v Gradu pri Blejskem jezeru. G. Matija Frank, učitelj v Dolenjem logu, je umrl. R. i. p.!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.